

Nr 21.

Första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande i anledning av väckt motion om viss utredning rörande skyddsåtgärder mot koloxidförgiftning, m. m.

I en inom första kammaren väckt, till dess allmänna beredningsutskott hänvisad motion, nr 348, ha herrar *Lundqvist* och *Cassel* hemställt, att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning, huruvida frekvensen av koloxidförgiftningsfallen bör giva anledning till ytterligare skyddsåtgärder och vilka medicinska och tekniska dispositioner som i så fall böra vidtagas.

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Utskottet har inhämtat yttranden över motionen från Landsorganisationen i Sverige och Svenska arbetsgivareföreningen samt tagit del av yttranden från medicinalstyrelsen och arbetarskyddsstyrelsen över en inom andra kammaren väckt likalydande motion.

Medicinalstyrelsen framhåller, att koloxidförgiftning alltjämt förekommer i ett relativt stort antal fall i vårt land. Orsakerna härtill angivas vara flera, såsom tekniska brister, särskilt i fråga om eldningsanordningar i bostadshus och andra lokaler, där människor uppehålla sig, byggnadstekniska brister, felaktig skötsel av t. ex. uppvärmningsanordningar samt faromoment, förbundna med industriella anläggningar, motorfordon m. m. Styrelsen finner en ingående granskning av spörsmålet motiverad, inriktad på att förebygga riskerna för koloxidförgiftning såväl å arbetsplatser som i hemmen. Vid denna översyn böra problemets olika sidor beaktas, främst den tekniska om påvisande av koloxid, men även byggnadstekniska, juridiska, försäkringstekniska samt medicinska synpunkter. Vid en översyn av bostadsbeståndet, särskilt det äldre, böra de fastigheter, som ha skador i rökgångar, givas företräde vid reparationer.

Styrelsen framhåller vidare, att stora svårigheter icke sällan föreligga att finna entydiga diagnostiska kännemärken å koloxidskada, särskilt då det icke är fråga om svåra akuta fall. Ett auktorativt klarläggande av de medicinska bedömningsgrunderna i fall av manifest eller misstänkt koloxidförgiftning är av stor betydelse för alla, som varit utsatta för beröring av koloxid. Med hänsyn till koloxidens vikt och aktualitet finner sig styrelsen kunna livligt tillstyrka, att en utredning utan dröjsmål kommer till stånd.

Arbetarskyddsstyrelsen har vid sitt yttrande fogat bl. a. en del av riks-försäkringsanstalten (Rfa) i egenskap av yrkesinspektionens chefmyndighet under de senare åren utfärdade anvisningar angående skydd mot yrkesfara i vissa fall samt ett av trycket den 1 december 1946 utgivet arbete »Koloxidförgiftning», däri resultatet redovisats av den verksamhet, som sedan den 1 juli 1945 bedrivits av en vid karolinska sjukhusets medicinska klinik inrättad gengasavdelning.

Styrelsen anför att den akuta koloxidförgiftningens uppkomst, kliniska bild och behandling icke erbjuder några större praktiska problem. Vad angår den kroniska koloxidförgiftningen äro, såvitt styrelsen har sig bekant, de flesta läkare och vetenskapsmän i Sverige och utomlands ense i den uppfattningen, att sjukdomsbilden icke har några specifika symptom, som direkt tillåta några slutsatser om orsaken. De åtgärder, som kunna tänkas vara föranledda av koloxidförgiftningsfrekvensen, anser styrelsen vara av rent praktisk teknisk-hygienisk art. Det gäller att uppsåra expositionsriskerna och att eliminera dem genom tekniska åtgärder. Enligt uppgift från Rfa uppgick före år 1941 antalet anmälda fall av koloxidförgiftning till i allmänhet högst något tiotal per år. Antalet dylika fall hade ökat mycket starkt under år 1941, närmast till följd av att gengas använts som drivmedel för motorfordon. Under åren 1941—1945 var antalet fall mycket stort och uppgick under år 1944 till över 1 100. Efter »gengastiden» hade en minskning ägt rum, men antalet anmälda koloxidförgiftningsfall var under år 1949 likväl så stort som 155.

Styrelsen har i det följande av sitt yttrande behandlat de mera kända riskerna för koloxidförgiftning med hänsyn till det sammanhang, i vilket de förekomma, och gjort en uppdelning med avseende å 1) pannrum, skorstenar o. d., 2) förbränningsmotordrivna fordon, 3) vissa industriella anläggningar samt 4) stadsgasinstitutioner. Styrelsen har beträffande varje punkt i huvudsak anført följande.

1) Pannrum, skorstenar o. d.

Yrkesinspektionen och dess chefsmyndighet ha i anledning av att många anmälningar efter år 1946 inkomma till Rfa ägnat förgiftningssymptomen i pannrum särskild uppmärksamhet, vilket föranlett, att under år 1948 vissa anvisningar utfärdats av Rfa (»PM angående ventilation av pannrum m. m.» och »Råd till pannskötare»). I många fall ha pannrum visat sig vara så olämpliga för sitt ändamål, att någon möjlighet icke funnits att utan omfattande ombyggnad åstadkomma någorlunda drägliga förhållanden för den personal, som har att vistas i pannrummen. Det är därför enligt styrelsens mening nödvändigt att detaljerade föreskrifter utfärdas om huru pannrum vid nybyggnad skola utföras och huru ventilation m. m. skall anordnas. Det torde ankomma på byggnadsstyrelsen att i detta hänseende utfärda erforderliga föreskrifter. Under krigsåren ha i stor utsträckning använts er-

sättningsbränslen för värmepannor m. m., vilket medfört, att skorstenar och andra rökgångar blivit svårt skadade bl. a. till följd av soteldar samt kemiska angrepp från syror i rökgaserna. Enär en viss förgiftningsrisk föreligger från skadade rökgångar, exempelvis i fråga om bostadsrum, som gränsa till dylika rökgångar, finner styrelsen det angeläget, att skorstenar och andra rökgångar underkastas noggrann undersökning, därvid även bör beaktas den betydande brandrisk, som kan vara förenad med bristfälligheter hos rökgångar.

2) Förbränningsmotordrivna fordon.

Styrelsen erinrar om att ett stort antal bestämmelser, råd och anvisningar utfärdats beträffande de med gengasdrift sammanhängande förgiftningsriskerna samt att nämnda föreskrifter varit av stor betydelse för minskning av hälsoriskerna vid gengasdrift. Styrelsen framhåller vidare, att de förgiftningsrisker, som äro förenade med motorfordon, drivna med flytande bränsle, äro väl kända och beaktade. Vad angår förekomsten av koloxid i fordon har en av statens institut för folkhälsan företagen undersökning givit belägg för att en viss risk föreligger för koloxidförgiftning, om bristfälligheter, vilka kunna giva upphov till koloxidförekomst i förar- och passagerarutrymme, icke i tid upptäckas och avhjälpas. De förgiftningsrisker, som sammanhänga med införande och förvaring inomhus av med flytande bränsle drivna motorfordon, ha tidigt uppmärksammats och föranlett utfärdande av särskilda anvisningar. En under senare år aktuell fråga under vilka förutsättningar inomhuskörning må tillåtas av motordrivna truckar har föranlett, att direktiv under år 1947 utfärdats i cirkulärskrivelser till samtliga yrkesinspektörer m. fl. Styrelsen uttalar, att några ytterligare utredningar om koloxidrisken vid förbränningsmotordrivna fordon f. n. icke synas vara av behovet påkallade.

3) Industriella anläggningar.

Styrelsen erinrar om att inom industriens olika verksamhetsgrenar finnas en mångfald arbetsprocesser och arbetsförfaranden, som innebära speciella risker för koloxidförgiftning, och nämner som exempel arbeten vid stationära gengasgeneratorer, järnverkens hyttor, i gjuterier, vid ugnar och ässjor samt i samband med sprängningsarbeten under jord. Ifrågavarande risker ägnas särskild uppmärksamhet från yrkesinspektionens sida. Vid behov företagas undersökningar och utredningar, därvid i regel samråd sker med statens institut för folkhälsan för klarläggande av riskerna och erhållande av underlag för erforderliga anvisningar för dessa riskers eliminering. Styrelsen ifrågasätter, trots att åtskilligt arbete från myndigheternas sida nedlägges att i möjligaste mån eliminera inom industrien förekommande risker, huruvida icke en utredning om koloxidrisken för järnverkens hyttarbetare och för vissa gjuteriarbetare borde komma till stånd, enär erfarenheten och hittills gjorda undersökningar på dessa områden vi-

sat, att risken för koloxidförgiftning för nämnda arbetstagare otvivelaktigt är betydande.

4) *Stadsgasinstallationer.*

Styrelsen erinrar om att statens institut för folkhälsan företagit vissa undersökningar rörande koloxidförgiftningsriskerna i samband med användning av stadsgas för hushållsändamål samt att av nämnda undersökningar, vilka berört ett stort antal gasinstallationer i Stockholm, framgått, att någon nämnvärd förgiftningsrisk icke kan anses föreligga. Då det enligt styrelsens mening icke är sannolikt, att förgiftningsriskerna skulle vara större i andra städer, där sådana installationer förekomma, anser styrelsen någon ytterligare utredning om dessa risker icke påkallad.

Landsorganisationen i Sverige vitsordar, särskilt vad angår koloxidförgiftning under arbete, behovet av utredning i ämnet. Genom en utredning torde resultat kunna ernås huvudsakligen i fråga om tekniska skyddsåtgärder (isolering, ventilation o. s. v.). Av ej mindre vikt är emellertid att den medicinska utforskningen av dessa förgiftningar ägnas uppmärksamhet. Den osäkerhet som nu råder bl. a. rörande diagnostiken har till de skadades förfång ofta medfört betydande tidsutdräkt vid ersättningsregleringen.

Svenska arbetsgivareföreningen: De flesta läkare och forskare inom och utom landet synas vara ense om att den kroniska koloxidförgiftningen icke ger någon enhetlig symptombild utan måste konstateras på uteslutningens väg och med stöd av sannolikheten. De omfattande studier som nedlagts på försök att komma fram till en undersökningsmetod, som skulle möjliggöra ett säkert fastställande av diagnosen i tveksamma fall, ha hittills icke givit önskat resultat. Man synes därför icke ha anledning hoppas, att ytterligare jämförande kliniska utredningar med nu tillgängliga metoder skulle föra saken framåt. Däremot torde man böra undersöka, i vad mån nya metoder kunna utarbetas för vinnande av fastare hållpunkter för diagnosen kronisk koloxidförgiftning. En utredning härav kräver närmast teoretisk-experimentell grundforskning på laboratorium. Den i motionen något berörda frågan om gränsvärdet för högsta tillåtna koncentration av koloxid i inandningsluften vid långvarig vistelse i koloxidhaltig miljö har varit föremål för vetenskapligt studium även i vårt land. Om fortsatt utredning anses erforderlig, torde den närmast likaledes till väsentlig del få baseras på laboratorieundersökningar och djurexperiment, då förutsättningar för direkta studier på arbetsplatser under konstanta betingelser knappast torde erbjuda sig. I frågan om ytterligare skyddsåtgärder till förebyggande av riskerna för koloxidförgiftning på arbetsplatsen och i hemmet — i första hand uppspårande av explosionsriskerna och dessas eliminerande — synas kompletterande utredningar på ett flertal punkter önskvärda, även om mycket redan gjorts och frågan ägnats oavslutlig uppmärksamhet.

Utskottet delar motionärernas uppfattning om behovet av en utredning på hithörande område. Frekvensen av koloxidförgiftning har visserligen minskat sedan man i stort sett slutat att använda gengas för driften av motorfordon, men koloxidförgiftningsfall förekomma ej sällan även vid industriella anläggningar samt i hemmen. Särskilt kunna fastigheter med skadade rökgångar medföra risker för koloxidförgiftning. Koloxidens faror äro så mycket allvarligare som svårigheter synas föreligga att finna entydiga diagnostiska kännetecken på koloxidskada. Detta förhållande gör det enligt utskottets mening angeläget att en utredning kommer till stånd. Utskottet får därför hemställa,

att första kammaren i anledning av motionen för sin del ville besluta, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning, huruvida frekvensen av koloxidförgiftningsfallen böra giva anledning till ytterligare skyddsåtgärder och vilka medicinska och tekniska dispositioner som i så fall böra vidtagas.

Stockholm den 21 mars 1950.

På utskottets vägnar:

BERNHARD NÄSGÅRD.

Närvarande: herrar Näsgård, Sandberg, Birger Andersson, Lundqvist*, Osvald, Johannesson, Einar Eriksson, Hugo Sundberg, Göransson, Karl Persson och Hjalmar Nilsson*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.